

Szervetlen kémia

Kémia 12.

Készítette:

Lektorálta:

Kiskunhalas, 2014. december 31.

KISKUNHALASI
REFORMÁTUS KOLLÉGIUM
SZILÁDY ÁRON GIMNÁZIUMA

6400 Kiskunhalas, Kossuth Lajos utca 14. OM: 027956
tel.: 77 / 421-215 e-mail: szilady@gmail.com web: szilady.net

TÁMOP-3.1.3-11/2-2012-0025

„Jövőd a természettudományokban rejlik!”

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

Balesetvédelem

Minden munkahelyen, így a természettudományos kísérletek végzésekor is be kell tartani azokat a szabályokat, amelyek garantálják a biztonságos munkavégzést a gimnáziumunkban. Az előírásokat komolyan kell venni, és aláírással igazolni, hogy tűz és balesetvédelmi oktatáson részt vettél.

Általános szabályok

- A tanulók a laboratóriumi gyakorlat megkezdése előtt a folyosón várakoznak, s csak tanári kísérettel léphetnek be a laboratóriumba.
- A laboratóriumba csak az ott szükséges füzetet, könyvet, íróeszközt viheted be. Táskát, kabátot csak külön engedély alapján szabad bevinni.
- A laboratóriumban étel nem tárolható; ott enni, inni tilos!
- A laboratóriumban az iskolától kapott köpenyt kell viselni, a hosszú haját hajgumival össze kell kötni!
- A munkahelyedet a feladat végzése közben tartsd rendben és tisztán!
- A munkavédelmi, tűzrendészeti előírásokat pontosan tartsd be!
- A laboratóriumot csak a kijelölt szünetben hagyhatod el. Más időpontban a távozáshoz a tanártól engedélyt kell kérni.
- A laboratóriumban csak a kijelölt munkával foglalkozhatsz. A gyakorlati munkát csak az elméleti anyag elsajátítása után kezdheted meg.
- Az anyag-és eszközkidást, a füzetvezetést az órát tartó tanár szabályozza.
- A laboratórium vezetőjének, munkatársainak, tanárod utasításait maradéktalanul be kell tartanod!

Néhány fontos munkaszabály

- Törött vagy repedt üvegedényt ne használj!
- Folyadékot tartalmazó kémcső a folyadékfelszíntől lefelé haladva melegítendő. Nyílását ne tartsd magad vagy társad felé!
- A vegyszeres üvegek dugóit ne cserélgess össze! Szilárd vegyszert tiszta vegyszeres kanállal vedd ki, a kanalat használat után töröl el! Megmaradt vegyszert a vegyszeres edénybe visszaönteni nem szabad!
- A laboratóriumi lefolyóba ne dobj olyan anyagot (pl. szűrőpapírt, gyufaszálat, parafadugót, üvegcserepet stb.), amely dugulást okozhat!
- Az eszközöket csak rendeltetészerűen, tanári engedéllyel szabad használni!
- Az eszközöket, berendezéseket csak rendeltetészerűen és csak az adott paraméterekre beállítva használhatod!
- Vegyszerekhez kézzel nyúlni szigorúan tilos!
- Soha ne szagolj meg közvetlenül vegyszereket, ne kóstolj meg anyagokat kémia órán!
- Ha bőrödre sav vagy lúg kerül, először mindig töröld szárazra, majd bő vízzel öblítsd le!
- A legkisebb balesetet vagy az eszközök meghibásodását azonnal jelentsd a szaktanárnak!
- Munka közben mind a saját, mind társaid testi épségére vigyáznod kell!
- Tanóra végén rakj rendet az asztalodon tanárod és a laboráns irányításával!

1. óra
Szappanok, tisztítószer

Emlékeztető

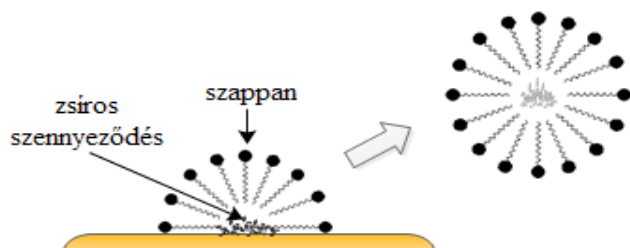
A szappanok és a szintén zsíros szennyeződések eltávolítására használatos samponok, tusfürdők, mosószer, mosogatószer hasonló felépítésű, úgynevezett felületaktív anyagoknak köszönhetik tisztító hatásukat.

A felületaktív anyagok a víz határfelületén elhelyezkedő anyagok, melyek két részből épülnek fel:

1. „vízkedvelő”(poláris) végből, mely a vízhez kapcsolódik, és egy
2. „zsírkedvelő” (apoláris) hosszú láncból.

A szappanok a hosszú láncú szerves savak nátrium- és kálium sói.

Tisztításkor a szennyezőanyagot az apoláris láncokkal kapcsolódva a „vízkedvelő” résszel a vízbe viszik.

Szappanfőzés

Eszköz és anyaglista

100cm ³ -es göblombik	100cm ³ -es főzőpohár	étolaj
egyfuratú parafa dugó	vízfürdő	etil-alkohol
hosszú üvegcső	nátrium-klorid	kálium-hidroxid
mérőhenger	vegyszeres kanál	

Munkavédelem

Kalcium-hidroxid

Etil-alkohol

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

1. Szappanfőzés (páros munka)

Öntetek egy 100cm³-es göblombikba 10 cm³etil-alkoholt, és állandó rázogatós közben oldatok fel benne 2g kálium-hidroxidot, majd adjatok az oldathoz 10 cm³ étolajat!

Zárjátok be a lombikot egy egyfuratú dugóval, melynek furatában egy kb. 50 cm-es üvegcsövet illesztettek!

Tegyétek a lombikot vízfürdőbe, melegítsétek forrásig és kb. 5 percig tartsátok enyhe forrásban!

Vegyétek ki a lombikot a vízből, lehűtés után adagoljatok annyi konyhasót az oldatba, hogy a tetején kiváljon a szappan!

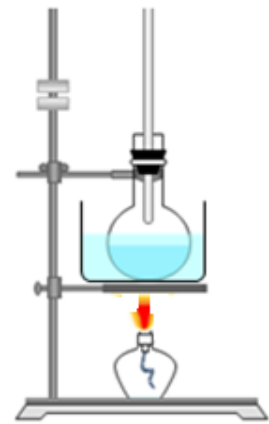
Tapasztalat.....

Magyarázat:.....

.....

A szappan kémiailag só, amely fémionból és savmaradékionból áll.

szappan = ... + ...

Szappanoldat vizsgálata

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	főzőpohár	vöröskáposztalé
5db kémcső	vegyszeres kanál	desztillált víz
kémcsőállvány	szappanreszelék	kemény víz
	étolaj	

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Készítetek szappanoldatot! Főzőpohárban 50cm³ vízben oldjatok fel két vegyszeres kanál szappanreszeléket! A rajzok alapján végezzétek el a kísérleteket!

Szappanoldat		
kémhatása	zsiroló hatása	habzása
Tapasztalat		

Magyarázat		

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

1. Készíthettek ti is olcsó, környezetkímélő tisztítószereket!

a) Folyékony mosószer (5 liter) Hozzávalók: 5 púpos evőkanál mosószappan reszelék, 2,5 dl mosószóda, 4 l lágy víz (felforralt)

Elkészítés: 3 l vízben a leszerelt szappant feloldjuk melegítés közben (nem kell forralni).

Hozzáadjuk a mosószódát oldódásig kevergetjük, majd még 1 l vizet öntünk hozzá.

Hagyjuk kihűlni..ha bekocsonyásodott turmixgéppel átkeverjük, végül flakonokba töltjük.

b) folyékony szappan Hozzávalók: 1 bögre szappan reszelék, 10 bögre víz, 1 evőkanál glicerin. Elkészítése: melegítés közben feloldjuk a szappan reszeléket a vízben (ezt sem forraljuk) hozzáadjuk a glicerint. Kihűlés után átkeverjük, flakonokba töltjük.

Házi feladat

1. A hagyományos, népi szappanfőzés lépéseit számozással állítsd helyes sorrendbe?

.....Először lángon főzték, hogy a folyadék szétmarja., ...Összeszedték a sziksót ...

.....A folyékony szappant ruhával letakart farekeszbe öntötték .....Mész és hamu hozzáadásával lúgot főztek belőle ..... Lassú tűzön főzték, míg a kicsapódó szappan a lúg fölé nem került.....Majd beletették az előkészített szappannak valót .....A padláson vagy a mesztergerendán jól kiszáritották..... Ha fehér szappant akarnak, akkor harmadszor, negyedszer is kifőzték.

2. Nézz utána! A szintetikus mosószerek a felületaktív anyagokon kívül milyen összetevőkből állnak, ezeknek mi a szerepe mosáskor!

.....

.....

Felhasznált irodalom

Dr. Kisfaludy Andrea: Kémia 10, A szakiskolák számára, (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001)

<http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/4-1518.html>

Rózahegyi Márta-Wajand Judit: 575 Kísérlet a kémia tanításához (Tankönyvkiadó, Budapest, 1991)

Ábrák saját készítésűek

2. óra
Vízlágyítók, vízköoldók

Emlékeztető

A természetes vizek mindig tartalmaznak oldott anyagokat, különböző gázokat és ásványi sókat. A vízben oldott kalcium- és magnéziumsók okozzák a vízkeménységet. Kemény vízben csökken a tisztítószer hatékonysága, a vízből kiváló sók (a vízkő) károsíthatják berendezéseinket, a lerakódó vízkő csökkenti a vízmelegítő hatásfokát. Ezért szükséges a kemény víz sótartalmát csökkenteni, a vizet lágyítani. A változó keménység forralással csökkenthető, az állandó keménységet vízlágyítók adagolásával, desztillálással, ioncseréléssel szüntethetjük meg.

2. Vízlágyítók

- trisó (Na_3PO_4)- kitűnő zsíroldó és vízlágyító, a természetes vizekbe jutva algásodást okoz
- mosószóda (Na_2CO_3)- hatása hasonló a trisóéhoz, előnye, hogy nem terheli a vizeket foszfátokkal.

A kivált vízkövet pedig vízköoldóval lehet eltávolítani.

1. Vízköoldók-**Vigyázat! Klórtartalmú fertőtlenítővel reagálva, mérgező klórgáz fejlődik!**

- sósav (HCl) – leggyakoribb hatóanyaga a vízköoldóknak, szén-dioxid gáz képződése közben feloldja a vízkövet.
- foszforsav-vízkő és rozsdá eltávolításra is használják, élelmiszeradalék (E338).
- ecet- jó vízköoldó, jellegzetes szagú folyadék, felhasználása környezetbarát.

Vízkeménység

Eszköz és anyaglista

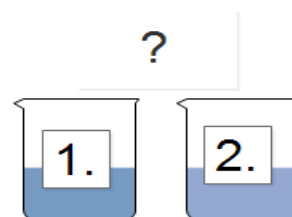
3 db óraüveg	vasháromláb	kemény víz
2 db főzőpohár	agyagos drótháló	desztillált víz,
borszeszegő	gyufa	műanyag tálca

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

A tálcákon lévő főzőpoharak közül az egyikben desztillált, a másikban magas sótartalmú, kemény víz van.

Az alábbi eszközök felhasználva azonosítsátok a főzőpoharak tartalmát!

Eszközök: főzőpohár, 2 db óraüveg, borszeszegő, vasháromláb, agyagos drótháló, gyufa

Rajzoljátok le a végzett kísérletet! A vizsgálat eredménye:

1. főzőpohár.....tartalmaz, mert az óraüvegen.....

2. főzőpohár.....tartalmaz, mert az óraüvegen.....

Melyik szétválasztási műveletet használtátok a kemény víz azonosítására?.....

Összetételük szerint az anyagok melyik csoportjába tartoznak a vizsgált anyagok?

desztillált víz:.....kemény víz:.....

A főzőpohárban lévő kemény vizet tegyétek félre a második kísérlethez!

Szappan habzása kemény és lágy vízben, vízlágyítás

Eszköz és anyaglista

kémcsőállvány	szűrőpapír	desztillált víz
7db kémcső	2 db tölcsér	kemény víz (CaCl ₂ oldat)
vegyszeres kanál	trisó oldat	szappanforgács
	nátrium-karbonát oldat	

Munkavédelem

kalcium-klorid
nátrium-karbonát

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

1 Töltsetek félig egy kémcsövet desztillált vízzel, egy másikat kemény vízzel! Mindkettőbe szórjatok kis vegyszeres kanálnyi szappanforgácsot, és rázzátok jól össze a kémcsövek tartalmát!

Melyik habzik jobban?.....

Magyarázat:.....

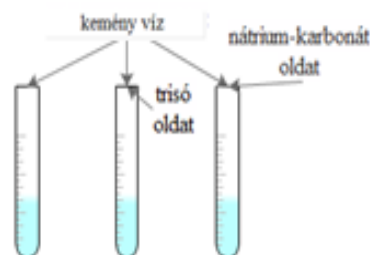
2. Vízlágyítás

A víz változó keménysége.....megszüntethető. Figyeld meg az első kísérletben melegített csapvizet!

Tapasztalat:.....

Vízlágyító szerek alkalmazásával tovább csökkenthető a víz.....

- Három kémcsőbe kb. a harmadáig töltsetek kemény vizet!
- A második kémcsőbe öntsetek kb. 3 cm³ trisó oldatot, a harmadikba nátrium-karbonát oldatot!

Tapasztalat:.....

- Szűrjétek le az oldatokat! (2. és 3. kémcső)
- Mindhárom kémcsőbe kis vegyszeres kanálnyi szappanforgácsot oldjatok fel!

Hogyan habzik a szappan? Tapasztalat:

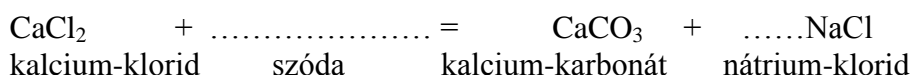
1. kémcső:.....

2. kémcső:.....

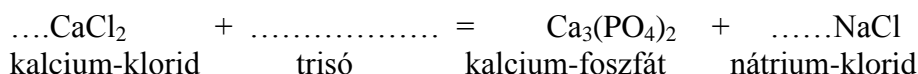
3. kémcső:.....

Magyarázat:

A kemény víz kalcium- klorid tartalma a vízlágyítókkal reagál:

A kalcium- klorid a vízlágyítókkal reagál:

Szűréssel az oldatokból a .....távolítható el.

A 2. és 3. kémcsőben levő oldatokban a vízkeménység....., ezért a szappan.....habzott benne, mint az első kémcsőben.

Vízköoldás

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	1:1 arányban hígított sósav	desztillált víz
4 db kémcső	mészke	nátrium-karbonát
2 db vegyszeres kanál	nátrium-klorid	víz
kémcsőállvány	ecetsav (10 %-os)	

Munkavédelem

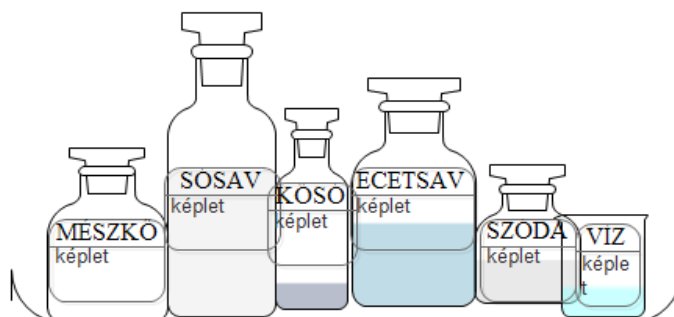
sósav, ecetsav

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Kísérlettel szeretnétek bemutatni a víz-köoldás folyamatát. A tálcán található anyagok és eszközök közül választhatsz!

Írjátok a címkékre az anyagok képletét!

A kísérlet/ek leírása:.....

Miért ezeket az anyagokat választottad?

Végezd el a kísérletet!

Tapasztalat:.....

Melyik anyag használata a környezetkímélőbb?

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

1. Mi az ioncserélt víz? Egészítsd ki a szöveget!

A víz .....használnak ioncserélőket. A kemény vizet ezen átvezetve a benne oldott.....és .....-ionok .....ionokra cserélődnek.

Ioncserélő tulajdonságú természetes anyag a .....mesterségesen előállított

.....Az ioncserélők regenerálhatók, ezért felhasználásuk.....

Ezzel a módszerrel előállított vizet nevezik.....

Házi feladat

1.Milyen veszélyei lehetnek a vízkő lerakódásának az iparban és a háztartásban?

2. 50 kg 4 tömegszázalék kalcium-kloridot tartalmazó kemény víz mennyi kalcium-kloridot tartalmaz? Mennyi szóda szükséges a vízlágyításhoz?

Felhasznált irodalom

Dr. Siposné Dr. Kedves Éva, Horváth Balászné, Péntek Lászlóné: Kémiai alapismeretek munkafüzet 7. évfolyam (Mozaik Kiadó, Szeged, 2010)

Keckés Andrásné-Rozgonyi Jánosné: Kémia munkafüzet 8 (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2010)

Nyíri Zsuzsanna: Háztartásunk kémiája (Könyvműhely, 2010)

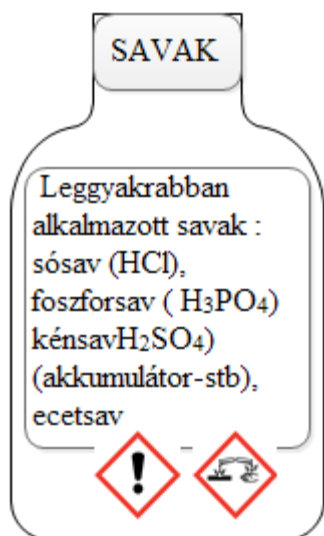
Rózsahegyi Márta-Wajand Judit:575 Kísérlet a kémia tanításához (Tankönyvkiadó, Budapest,1991)

Ábrák saját készítésűek

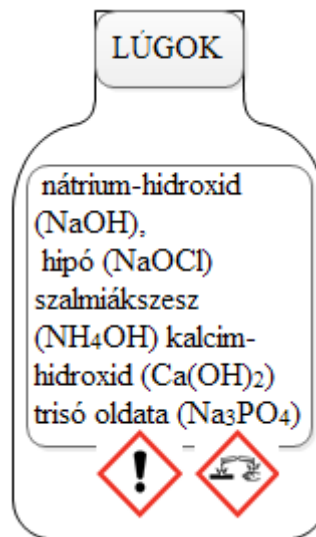
3. óra Savak, lúgok

Emlékeztető

A háztartásban használt tisztítószeres többsége tartalmaz valamilyen savat vagy lúgot.

1. A savak töményen, hígítva maró roncsoló hatásúak. Tisztítószerként vízkőoldásra, rozsdafolt eltávolításra használják; az akkumulátorokban kénsavat alkalmaznak.
2. A lúgok Erősen marják a test szöveteit. A lúgmarástól a bőrfelület síkossá válik. Zsíroldóknak, legtöbb lefolyó- és vécé-tisztítónak alkotói.

A háztartási vegyszerek alkalmazásakor balesetek elkerülése érdekében mindig tartsátok be az előírásokat! Savakat klórtartalmú anyagokkal ne öntsetek össze, mérgező klór keletkezhet!

Sósav vizsgálata

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	gyufa, óraüveg	semleges lakmusz
kémcsőállvány	1:1 arányban hígított sósav	darabos mézskő
4 db kémcső	tojáshéj	alumíniumreszelék
2 db vegyszeres kanál		

Munkavédelem

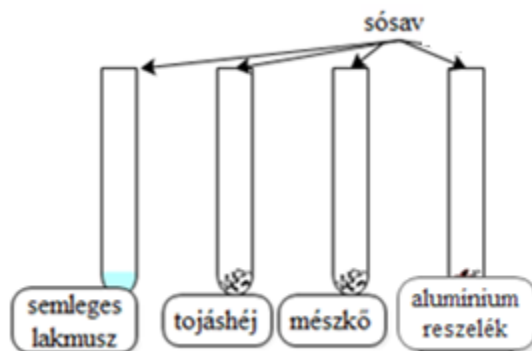
sósav

alumíniumreszelék

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

A kémcsőállványba helyezz négy kémcsövet, az ábrán jelölt anyagokat töltsd a kémcsövekbe, majd egyenként mindegyikhez önts kevés (kb. 3 cm³) 1:1 arányban hígított sósavat! A második és harmadik kémcső szájához tarts égő gyufát!

Tapasztalataid alapján egészíts ki a táblázatot!

Az oldat kémhatása	A lakmusz ..... színű lett.	Az oldat.....kémhatású. Kémiai egyenlet: $\text{HCl} + \text{H}_2\text{O} = \dots + \dots$ A..... kémhatást az ..... ionok túlsúlya okozza.
A tojáshéjat	.....gáz fejlődése közben.....	A gyufa ....., mert a ..... az égést.....A tojáshéj keménységét a benne levő..... okozza.
A mészkövet	.....gáz fejlődése közben.....	Kémiai egyenlet: $\text{CaCO}_3 + \text{HCl} = \dots + \dots + \dots$ Ezért.....szerként használható.
Az alumíniummal	....	Kémiai egyenlet: $\text{Al} + \text{HCl} = \dots + \dots$ A fémek nagy részét redoxireakció közben..... Ezért nem lehet a sósavat.....edényben tárolni.

Lég zsíroló hatásának vizsgálata

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	gyufa, óraüveg	vegyszeres kanál
kémcsőállvány	vasháromláb	nátrium-hidroxid oldat
3db kémcső	borszeszegő	étolaj
hőmérő	agyagos drótháló	desztillált víz

Munkavédelem

sósav

nátrium-hidroxid

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Két kémcsőbe önts egy-egy ujjnyi étolajat, mindkettőhöz adj kb. 3 cm^3 vizet!

Tapasztalat:.....

Az egyik kémcsőbe önts kb. 3 cm^3 nátrium-hidroxid-oldatot és tedd tíz percre $80\text{ }^\circ\text{C}$ -os vízfürdőbe!

Tapasztalat:.....

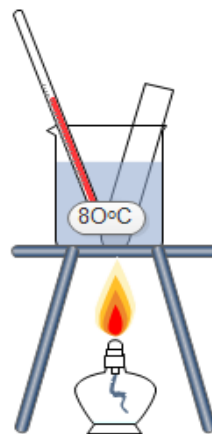
Magyarázat:.....

Tegyél a keletkezett anyagból egy keveset kémcsőben, önts hozzá desztillált vizet!

Tapasztalat:.....

Magyarázat:.....

Miért használják lefolyótisztításra a lúgokat?

.....
Amíg vársz elvégezheted a következő kísérletet vizsgáld meg, hogyan hatnak a fehérjékre a maró anyagok!

A maró anyagok hatása a fehérjékre

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	gyufa, óraüveg	1:1 arányban hígított sósav
kémcsőállvány	kémcsőfogó	nátrium-hidroxid oldat
3db kémcső	borszeszegő	fehérje oldat

Munkavédelem

sósav

nátrium-hidroxid

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Három kémcsőbe önts $3\text{--}3\text{ cm}^3$ fehérjeoldatot! Az elsőt óvatosan melegítsd borszeszegővel!

Tapasztalat:.....

Magyarázat:.....

Miért veszélyes a magas láz?

.....
A második kémcsőbe önts kevés sósavat, a harmadikhoz nátrium-hidroxid- oldatot!

Tapasztalat:.....

Magyarázat:.....

Miért veszélyes a bőrre, szembe jutó savas, vagy lúgos anyag?

.....

Ha valaki maró anyagot nyelt le miért nem szabad hánytatni? Mi a helyes teendő?

.....

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

Híg kénsav hatása pamut anyagra (tanári bemutató kísérlet)

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	pamut anyag	híg kénsav

Munkavédelem

kénsav

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

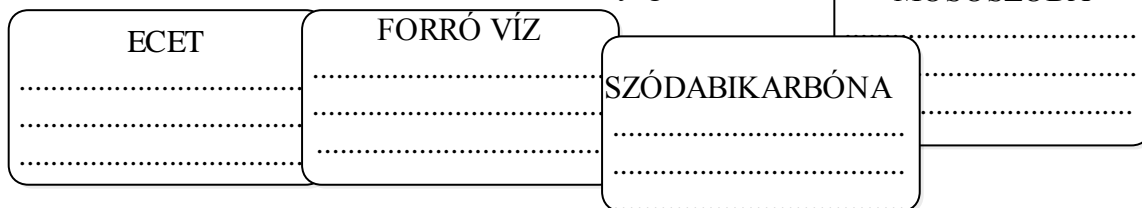
Híg kénsavoldattal lelocsolunk pamut anyagot a foglalkozás elején. Figyeljük meg az anyagot az óra végén! Tapasztalat:

.....

Magyarázat:.....

Házi feladat

Maró vegyszerek helyett használhatunk kevésbé veszélyes, környezetkímélőbb megoldásokat. Nézz utána mit lehet tisztítani az alábbi anyagokkal!

Felhasznált irodalom

<http://kation.elte.hu/tantov97/1/sosav.htm>

http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/tab/tabi_kilato_1988_1989/pages/017_vegyi_anyago

Rózsahegyi Márta-Wajand Judit:575 Kísérlet a kémia tanításához (Tankönyvkiadó, Budapest,1991)

Ábrák saját készítésűek

4. óra
Fehéritők, fertőtlenítők

Emlékeztető

A fehéritőszerek roncsolják a festékanyagokat, a fertőtlenítők elpusztítják a kórokozókat. Ezek a vegyszerek az ember szervezetét is károsíthatják, fontos tárolásuknál és felhasználásuknál az előírások betartása! Leggyakoribb fehéritők, fertőtlenítők:

1. Hypo (NaOCl, nátrium-hipoklorit vizes oldata)
  - jellegzetes szagú, lúgos kémhatású folyadék, bomlásakor atomos oxigén keletkezik, mely oxidálja a színyanyagot, és fertőtlenít.
2. Klórmész (kálcium-hipoklorit)
  - fehér, szilárd, vízben oldva fehérit, fertőtlenít.
  - Savakkal reagálva mindkettőből, mérgező klórgáz fejlődik!**
3. Hidrogén-peroxid (H₂O₂)
  - oldata színtelen, szagtalan, víznél sűrűbb folyadék, állás bomlékony (fény és hő növeli) atomos oxigén keletkezik, Ez fejt ki hatását.
4. Timsó
  - színtelen, vízben oldódó, vizes oldata savas kémhatású.
  - víz tisztításra, szövetek festésénél, a kozmetikában összehúzószerként használják.

A háztartási hipó vizsgálata

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	óraüveg	gyújtópálca
főzőpohár	kémcső	univerzálindikátor papír
csipesz	kémcsőfogó	háztartási hipó
borszeszegő	gyufa	színes vászon

Munkavédelem

háztartási hipó

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

1. A háztartási hipó kémhatásának vizsgálata

Főzőpohárba önts kevés hipót és márts bele csipesszel univerzálindikátor papírt, majd tedd a papírt óraüvegre!

Tapasztalat: az univerzálindikátor .....lett. Az oldat.....kémhatású.

A színskála segítségével határozd meg a pH-értékét!.....

Milyen hatással van a bőrre a hipó?.....

2. A hipó bomlása

Önts a kémcsőbe 3cm^3 hipót! Óvatosan melegítsd, közelíts parázsló gyújtópálcát a kémcső szájához!

Tapasztalat:.....

Milyen anyag szabadult fel melegítés hatására?.....

Milyen hatást fejt ki a felszabaduló gáz?.....

Miért pusztítja el a kórokozókat a hipó?.....

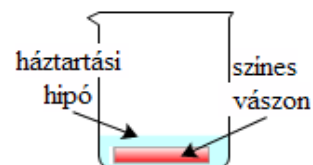
Miért csökken a hipó hatása állás közben? Hogyan kell tárolni?

3. A hipó színtelenítő hatása

A főzőpohárban lévő hipóba tegyél színes vászon anyagot!

Tapasztalat:.....

Magyarázat:.....

Hidrogén-peroxid vizsgálata

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca	hidrogén peroxid- oldat(10 tömeg%)	ammónium-hidroxid - oldat ($2\text{mol}/\text{dm}^3$)
4 db főzőpohár	cseppentő	mangán-dioxid
borszeszegő	gyújtópálca	színes vászon
gyufa	2 db vegyszeres kanál	

Munkavédelem

hidrogén-peroxid

mangán-dioxid

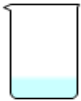

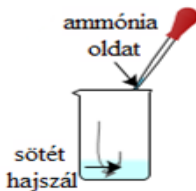
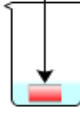

ammónium-hidroxid

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

Négy főzőpohárba önts $10\text{-}10\text{ cm}^3$ hidrogén-peroxid -oldatot! Az elsőt hagyd változatlanul, a másodikba szórj barnakőport (MnO_2), a harmadikba cseppents 10 csepp ammónium-hidroxid -oldatot és tegyél bele sötét hajszálát, a negyedikbe pedig színes vásznat tegyél! Pár perc múlva parázsló gyújtópálcát tarts a főzőpoharak szájához! Egészítsd ki a táblázatot!

Tapasztalat				
Magyarázat			Hol használják ezt a hatását?.....	

Érdekességek, kiegészítések, gondolkodtató kérdések

Elefánt fogkrém készítése (tanári bemutató kísérlet)

Eszköz és anyaglista

műanyag tálca nagyobb méretű	kálium-jodid-oldat (2 mol/dm ³)	hidrogén-peroxid-oldat (30 tömeg %)
500 cm ³ -es mérőhenger	gyújtópálca	mosogatószer
borszesz v. Bunsen-égő	gyufa	

Munkavédelem

hidrogén-peroxid

kálium-jodid

A kísérlet leírása, jelenség, tapasztalat

A mérőhengerbe töltünk 20 cm³ hidrogén-peroxid oldatot, majd kb. 5 cm³ mosogatószerrel és rázogatással összekeverjük az anyagokat. Ha színesebb „fogkrémet” szeretnénk ételfestéket is keverünk bele. Ezután beleöntünk 5 cm³ kálium-jodid –oldatot és hátralépünk. Égő gyújtópálcat tartunk a képződő habba.

Tapasztalat:.....

Magyarázat:.....

Házi feladat

Gyűjtsétek össze otthon milyen fertőtlenítő- és fehéritő szereket használtok! Olvassátok le a címkékről a hatóanyagokat, a használatuk szabályait!

Felhasznált irodalom

Dr. Kisfaludy Andrea: Kémia 10, A szakiskolák számára, (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2001)
 Kecskés Andrásné-Rozgonyi Jánosné: Kémia munkafüzet 8 (Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 2010)
 Rózsahegyi Márta-Wajand Judit: 575 Kísérlet a kémia tanításához (Tankönyvkiadó, Budapest, 1991)
 Ábrák saját készítésűek